

1962-63

GMV

**GODIŠNJAK
GRADSKOG
MUZEJA
VARAŽDIN**

B R O J 2 — 3

VARAŽDIN 1962 - 1963.

**GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN
ARHEOLOŠKI ODJEL**

14224

Redakcioni odbor Ilijanić Mira, Mirković Marija, Runjak Josip

Odgovorni urednik: Runjak Josip

GODIŠNJAK
GRADSKOG
MUZEJA
VARAŽDIN

BR. 1-1991

VARAŽDIN 1991-1991

Tisak: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Čakovec

GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN
ARHEOLOŠKI ODELE
1991

SADRŽAJ

Vuković Stjepan:

Istraživanje paleolitskog lokaliteta spilja Vile-nica u godini 1962.

Vuković Stjepan:

Paleolitska kamena industrija nalazišta Puni-kve kod Ivanca

Ilijanić Mira:

Varaždinska oružana i njen inventar

Mirković Marija:

O spajanju unutarnje varoši i gradskih pred-građa u Varaždinu

Bach dr Ivan:

Dva rada varaždinskog zlatara Jurja Kunića

Milčetić Vanda:

Osnivanje »Ilirske čitaonice« u Varaždinu

Runjak Josip:

Razvitak narodne vlasti u okrugu Varaždin

Belaj Vitomir:

Pripremanje i obrada lana i konoplje za dobi-vanje pređe u okolici Varaždina

Belaj Vitomir:

Neki renesansni elementi u seljačkoj nošnji iz okolice Bednje

Košćec Ružica:

Prepariranje ličinaka, libela i kukaca sa soč-nim tijelom

Prijevodi: prof. Dautović Matija (ruski)
prof: Belaj Vitomir (njemački)
dr Bach Ivan (njemački)

Lektura: prof. Paska Bosiljka

Za sadržaj članka odgovorni su autori

Dr. Ivan Bach

DVA RADA VARAŽDINSKOG ZLATARA JURJA KUNIĆA

(Table XXI — XXII)

Zlatar Juraj Kunić postao je varaždinskim građaninom 31. listopada 1801. godine. U svojoj molbi za prijem on sam spominje da je tada već četiri i po godine živio u Varaždinu. Djelovao je zatim ovdje do svoje smrti 1831. godine, jedino je nekoliko godina proveo u Vidovcu u Međimurju. U tih otprilike trideset godina njegovu zlatarskog rada u Varaždinu on je izveo zacijelo znatan broj djela. Neka su bila izložena 1956. godine na saveznoj izložbi »Umjetnička obrada metala naroda Jugoslavije« u Beogradu.¹

Jedan zanimljiv njegov rad čuva Muzej grada Varaždina². (Tabla XXI) To su male srebrene hvataljke, nalik na škarice, a zatvorene prikazuju rodu, kojoj se noge opiru o obje karike na donjim krajevima škara. Rodino oko je zakovica, na kojoj se pokreću krakovi škara, a sastavljene hvataljke čine rodin kljun. Kad se škarice rastvore, roda otvara kljun, a na donjem kraku škara koji je pokriven rodinim trupom dok su škarice zatvorene, sad se vidi u ovalnoj udubini dijete u povojima, reljefno izrezano u srebru. Na suprotnom kraku je s donje strane samo ovalna šupljina. Oko vrata rode ovila se zmija, rodina omiljena hrana. Dužina je tih škarica — hvataljki 14,5 cm. Njihov je gornji dio koso savit u lijevo jer roda nije upravila kljun uvis, nego ga je podigla samo malko iznad visine svog oka. Takve »grbave škarice« potrebne su primalji dok pomaže porodilji. Lalangue je već 1775. u Varaždinu u svom »kratkom navuku od meštrije pupkorezne« (na str. 38. izdanja od 1801. godine) uputio »pupkoreznu babu« da mora među ostalim priborom imati »jedne škarje gerbave z tupemi kraji za odrezavanje Snore pupka, ar ako bi nj bile ravne, y spichazte, pogibelne bi bile, kajti lehko Mati y Dete moglabisze

¹ U katalogu te izložbe »Umjetnička obrada metala«, Beograd, Muzej primenjene umetnosti, 1956, sv. I, str. 97, sv. II, str. 63, br. 659 i 679. Usp. također str. 63, br. 661—663, str. 65, br. 676—678, 680—681, 683.

² Broj 1249. Zahvaljujem direktoru muzeja prof. Miri Ilijanić što mi je omogućila 1963. godine da opišem i obradim ovaj Kunićev rad.

z-nyimi navraziti.« »Baba« mora »po malom vlekuch Snoru pupka izpelyavati pozteliczu« (str. 51), a »kada sze narodi Dete, ima sze zavezati, y odrezati Snora pupka« (str. 63).

Zmija, što se ovija rodi oko vrata, zacijelo je simbolička aluzija na pupkovinu.

Na škaricama su udarena dva žiga. Jedan je imeni žig majstora, a sadrži u položenom pačetvorinastom okviru inicijale G. K. Drugi žig je mjesni kontrolni žig, a vidi se samo njegov gornji dio jer je udaren na rub uskih škarica. Vidi se broj 13 iznad gornjeg dijela raskriljenog anđela što se nadvio nad grbom. Razabire se i gornji svedeni dio ovalnog okvira žiga.

Potpun takav žig sačuvan na drugom Kunićevom djelu u župnoj crkvi Konjščina.³ (Tabla XXII-1) To je vrlo lijep kalež izveden u stilu ranog klasicizma, nazvanog također Louis Seize stilom. Izrađen je od srebra, pozlaćen, iskucan, s ljevenim dijelovima i emajlnim medaljonima. Podnožje mu je okruglo, rub gladak, blago koso uvijen, a zatim se iznad okruglog glatkog uvoja uzdiže sveden dio podnožja s tri emajlna uspravno ovalna medaljona umetnuta u glatke okvire naokolo ovjenčane lovorom. Iznad svakog medaljona je po jedna reljefno prikazana karika kroz koju prolazi drugi lovorov vijenac, a taj se bočno odvaja i dodiruje trapezidna uzvišenja na kojima su aplicirane (odozdo, pomoću četiri metalne pandžice) po dvije glavice kerubina. Medaljoni imaju straga kontremalj a učvršćeni su odozdo nizom rubnih pandžica, dok su njihovi glatki okviri učvršćeni nizom nasuprot okrenutih pandžica. Na medaljonima su naslikani slijedeći prizori: Krist na Maslinskoj gori (anđeo ljevicom podržava klonulog Krista, a desnicom uzdiže kalež iznad kojeg su sunčane zrake), Krunisanje trnovom krunom (dok dvojica šipkom natiču Kristu krunu, jedan mu klečeći pruža »žezlo« od šaša), Raspeće (ispod križa na kojem je raspjet Krist kleči Magdalena obuhvativši donji krak križa). Ispod sva tri medaljona i uzvišenja s kerubinima teče vodoravan vijenac grožđa i klasja. Iznad trapezoidnih uzvišenja unutar uspravnih glatkih okvira, koji se prema gore sužuju, izveden je uspravan niz plosnih karika koje se djelomice prekrivaju poput ljasaka. Na svedenom vrhu podnožja je niz spuštenih šiljatih listova, zatim gladak mosurast međučlan, pa visok kruškolik ljeven nođus, podijeljen u tri polja s tri uspravne glatke uglate volute. U tim poljima po jedan anđelčić sklopljenih ruku kleči lijevim kolje-

³ Zahvaljujem čazmanskom kanoniku g. Mihovilu Tumpiću u Varaždinu koji me je upozorio da je u Konjščini sačuvan kalež s varaždinskim grbom. Dugujem zahvalnost također župniku u Konjščini vlč. g. Ivanu Horvatu koji mi je veoma susretljivo omogućio da pregledam i opišem taj kalež, a saznajući za njegova majstora, sam je i fotografirao taj kalež te mi dozvolio da ga objavim.

nom na oblaku. Iznad polja je vodoravan pojas s lovorovom granom. Veći gladak mosurast član čini prijelaz na zvonoliku čašku koja je u donjem dijelu urešena nizom uspravnih šiljatih listova, a u gornjem ima tri uspravno ovalna emajlna medaljona, uokvirena glatkim okvirima. Oko njih teče lovorov vijenac koji se i bočno odvaja poput girlande do bočnog motiva pregrade s dva glatka bočna uspravna okvira što se prema gore malo razmiču, a unutar njih su plošne karike koje se poput ljusaka pokrivaju. Na vrhu svake od tih triju pregrada visi grozd. Iznad medaljona je vodoravan vijenac grožđa i klasja. U medaljonima su naslikana tri prizora: Krist doveden vojnicima pred suca, koji sjedi s turbanom na glavi; desno od toga: Bičevanje Kristovo (straga su prikazana vješala za mučenje); zatim desno: Krist pada pod križem, a njegov pratilac podigao je ruku da ga udari nekom kijačom.

Na rubu podnožja su žigovi (Tabla XXII—2)

Uspravni ovalni žig je mjesni žig Varaždina. U donjem dijelu razabire se štit s vodoravnim prugama, usred kojih je visoka kula. Iznad štita je raskri-ljen anđeo, a kraj njegove glave broj 13 koji označuje da je predmet izrađen od propisane srebrne slitine. Ta sadrži 13 lota srebra u jednoj marki slitine, gdje su 3 lota ostalih primjesa: bakra i dr.⁴

Žig s inicijalima G. K. je imeni žig majstora: Georgius Kunich, kako ga zo-vu latinski pisani dokumenti njegova doba.

Visina kaleža je 26,7 cm. Promjer čaške je 9,2, a promjer podnožja 15 cm.

Oba ova Kunićeva djela pokazuju ga kao veoma vješta majstora. Dok nismo poznavali oznake naših zlatara druge polovine 18. i prve polovine 19. stoljeća, smatrali bismo tako uspjele radove importom iz Austrije, Mađar-ske ili Njemačke. Što više pronalazimo zlatarskih predmeta iz tog razdoblja sa žigovima Varaždina, zagrebačkog Gradeca ili Kaptola, dobivamo nova svje-dočanstva o umijeću domaćih majstora tog vremena.

Sredinom 19. stoljeća apsolutistička je vladavina Austrije toliko prignje-čila razvitak obrtničkih umijeća u Hrvatskoj da je u toku treće četvrti tog stoljeća došlo do naglog nazatka našeg obrta. Naše novine i časopisi⁵ iz tog razdoblja mnogo su pisali o toj pojavi, pa se posljednjih decenija 19. stoljeća osnutkom Obrtne škole u Zagrebu i drugim srodnim mjerama nastojalo i us-

4 Potanje o tome vidi u mojoj radnji »Povlastice i pravila varaždinskog zlatarskog ceha 1613. godine«. Starine JAZU, Zagreb, 1959, knj. 49, str. 235—246. Usp. također u »Tkalčičevom Zborniku«, sv. II, Zagreb, 1958, str. 260. i 279.

5 Neven, 1853, str. 812. — Gospodarski list, 1858, str. 85. — Glavni list obćih poslovnih novinah, 1861, str. 1. Pisao sam potanje o tome u članku »Primijenjena umjetnost naroda Ju-goslavije u doradi metala u XIX i XX stoljeću« u Zborniku zagrebačke klasične gimnazije, Zagreb, 1957, str. 675 — 677.

pjelo ponovno podići razinu domaćeg obrta. Uspomena na prijašnje stanje pro-
teglja se zbog nepoznavanja povijesti naše umjetnosti i na prvu polovinu 19. sto-
ljeća kao na starija stoljeća, sve dok nisu Ljubo Karaman, Cvito Fisković,
Kruno Prijatelj i drugi naši istraživači ukazali na svjedočanstva o majstor-
stvu naših starih zlatara. Dosadašnja proučavanja domaćih zlatarskih zna-
kova na starim predmetima sačuvanim po Hrvatskoj upućuju da će zacijelo
daljnji studij otkriti još mnoštvo za sada nepoznatih radova naših starih zla-
tara. Bez sumnje će i Kunićevi radovi uskoro biti pronađeni u većem broju
prigodom proučavanja kulturnih spomenika Hrvatskog zagorja. Objavljiva-
njem ovih dvaju Kunićevih djela i žigova na njima želio sam pomoći da se taj
studij i drugima olakša, kako bismo ubrzo potpunije upoznali ostala djela
tog dobrog majstora, što se još nepoznata čuvaju po našim domovima i crk-
vama.

Institut za povijest umjetnosti zagrebačkog sveučilišta i Muzej za umjet-
nost i obrt u Zagrebu omogućili su mi da istražim u Historijskom arhivu u
Varaždinu podatke o Jurju Kuniću i drugim varaždinskim zlatarima kraja
18. i prve polovine 19. stoljeća. Nadam se da ću uskoro moći opširnije obja-
viti rezultate tih istraživanja.

ZUSAMMENFASSUNG

In der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts wirkten in Varaždin mehrere
Goldschmiede. Nach dem jetzigen Stand der archivalischen Forschungen und
auf Grund erhaltener Werke scheint der bedeutendste unter diesen Juraj Ku-
nić zu sein. Sein Wirken in Varaždin erstreckt sich von 1797 bis zu seinem
Tode im J. 1831. Nur einige Jahre weilte er in Vidovec auf dem Gebiete der
Herrschaft Čakovec.

Das städtische Museum zu Varaždin bewahrt ein interessantes Werk Ju-
raj Kunićs eine gekrümmte Schere in Form eines Storches. Wenn die Schere
geöffnet ist, wird in einer Aushöhlung ein Wickelkind im Relief ausgeführt
sichtbar. Dieser gekrümmten Schere bediente sich wohl die Hebamme. Der
Physicus des Varaždin Komitats J. Lalangue erwähnt 1775 in seinem Werke
über die Hebammenkunst eine gerümmte Schere unter den Instrumenten die
der Hebamme notwendig sind. Um den Hals des Storches ist eine Schlange
dargestellt, wohl eine Anspielung an die Nabelschnur des neugeborenen Kin-
des, welche mit dieser Schere abgeschnitten sein sollte. Auf der Schere ist der
Namenszeichen des Meisters G. K. und der obere Teil städtischen Beschau-
zeichens von Varaždin sichtbar. Die Form des Beschauzeichens gleicht jener
auf dem in Konjščina aufbewahrten Kelch desselben Kunić.

Der silberne Kelch der Pfarrkirche in Konjščina trägt 6 Emailmedaillons welche Szenen aus der Passion Christi darstellen. Die ornamentalen Motive des Kelches sind frühklasizistisch, so dass man dieses Werk den ersten Jahren des Wirken Juraj Kuničs zuschreiben kann.

Es sind sonst mehrere Werke dieses Meisters bekannt. Einige wurden in der Ausstellung »Metallkunst der jugoslawischen Völker« im J. 1956 in Belgrad ausgestellt. Das Leben und andere bis jetzt bekannten Werke Juraj Kuničs und dessen Sohn Vinko sind vom Verfasser in einer noch nicht veröffentlichten Studie bearbeitet.

- IX 1. Kameni cjepač (Spalter) jednostrano ukošene oštrice—kremen—dulj. 71 mm, šir. 51 mm, deb. 42 mm.
- X Karta paleolitskih nalazišta s područja varaždinskog kotara
- XI Varaždinska oružana
- XII Popis poslanog oružja u varaždinsku oružanu 1586. godine
- XIII 1. Varaždin u vrijeme postojanja bedema (XVIII st.) pogled s juga
2. Dio sačuvanih varaždinskih utvrda (XIX st.) pogled sa sjevera
- XIV Plan Varaždina I. Beyschlaga prije rušenja bedema (1807.)
- XV Plan Varaždina A. Kiesswettera sredinom XIX st. s novo nastalim ulicama
- XVI 1. Kompleks zgrada izgrađenih na jugoistočnom dijelu grabišta
2. Novo nastali trg (Kapucinski-Lenjinov) na jugozapadnom dijelu grabišta
- XVII 1. »Dravska« — Kukuljevićeva ulica nastala na istočnom grabištu
2. »Nova« — Kačićeva ulica nastala na zapadnom grabištu
- XVIII 1. Gimnazija izgrađena 1870 g. na istočnom grabištu
2. Kazalište izgrađeno 1873 g. na južnom grabištu
- XIX Poziv Metela Ožegovića
- XX Zgrada u kojoj je otvorena Ilirska čitaonica u Varaždinu
- XXI Srebrene hvataljke J. Kunića zatvorene (1) i otvorene (2)
- XXII 1. Kalež od pozlaćena srebra s emaljnim medaljonima J. Kunića, danas u župnoj crkvi Konjščina
2. Žigovi na kaležu J. Kunića (Varaždin, oko 1800 g.) iz Konjščine
- XXIII Područje na kojem je sakupljena građa o obradi lana i konoplje
- XXIV Karta naziva za čupanje i za oblik preslice
- XXV Karta s oblicima stupa i mjestima gdje se prva konoplja suši prije močenja
- XXVI Karta s podacima o rukovjetima i snopovima
- XXVII Karta s podacima o stepanju i nazivima za otpadak i greben
- XXVIII 1. Opleće bednjanskog kraja (Rinkovci)
2. »Prsni« (samostalni dio nošnje)
- XXIX 1. Rukav opleća bednjanskog kraja
2. »Kraglin« ili »Kraglec« (samostalni dio opleća)
- XXX Aparat za prepariranje gusjenica

